EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 14.10.2021
COM(2021) 632 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

ekspordilubade kohta, mis anti 2020. aastal kooskõlas määrusega, mis käsitleb kauplemist teatavate kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks, piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks

1. Sissejuhatus

Määruse (EL) 2019/125 (mis käsitleb kauplemist teatavate kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks, piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks) [(1)] eesmärk on hoida väljaspool ELi asuvates riikides ühelt poolt ära surmanuhtluse täideviimist ning teiselt poolt piinamist või muud julma, ebainimlikku või alandavat kohtlemist või karistamist. Selles eristatakse järgmist:

- kaubad, mis on olemuselt kuritahtlikud ja nendega ei tohiks üldse kaubelda (II lisa) ning
- kaubad, millel võib olla seaduslik kasutuseesmärk, näiteks õiguskaitse otstarbel kasutatav varustus (III lisa) või raviotstarbelised kaubad (IV lisa).

III ja IV lisas loetletud kaupadega kauplemisele kehtivad teatavad piirangud.

Määruse artikli 26 lõikes 3 on sätestatud, et liikmesriigid peavad koostama avaliku iga-aastase tegevusaruande. Aruanne peab sisaldama teavet saadud taotluste arvu, nendes taotlustes käsitletud toodete ja riikide ning nende taotluste suhtes tehtud otsuste kohta. Artikli 26 lõikes 4 on sätestatud, et komisjon peab koostama liikmesriikide avaldatud iga-aastastest tegevusaruannetest koosneva aastaaruande. Aastaaruanne tuleb teha üldsusele kättesaadavaks.

Käesolevas komisjoni aruandes esitatakse teavet lubade kohta, mille liikmesriigid on andnud 2020. aastal selliste kaupade eksportimiseks,[(2)] mida oleks olnud võimalik kasutada piinamiseks või surmanuhtluse täideviimiseks.

Kõik liikmesriigid on teatanud artikli 11 lõike 1 ja artikli 16 lõike 1 alusel antud ja andmata jäetud ekspordilubade arvu ning nimetanud asjaomased kaubad ja sihtriigid. Mõnel juhul on liikmesriikide pädevad asutused teatanud ka ekspordiks lubatud kaupade arvu või kogused ning lõppkasutajate kategooria, kellele kaup tarniti.

Määruse (EL) 2019/125 kohased load

Määruse artikli 11 lõikes 1 ja artikli 16 lõikes 1 on sätestatud, et vastavalt III lisas ja IV lisas loetletud kaupade eksportimiseks on vaja luba[(3)].

III lisas on loetletud teatavad kaubad, mida on võimalik kasutada piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks. III lisas nimetatud kaubad kuuluvad järgmistesse rubriikidesse: inimeste ohjeldamiseks välja töötatud seadmed, relvad ja vahendid, mis on välja töötatud massirahutuste ohjeldamiseks või enesekaitseks, ning tegutsemisvõimetuks muutvaid või ärritavaid keemilisi aineid ning teatavaid seotud aineid levitavad relvad või seadmed

(1) ELT L 30, 31.1.2019, lk 1.

(2) Aruanne ei sisalda teavet selle kohta, kuidas kasutasid eksportijad määruse V lisa kohast liidu üldist ekspordiluba IV lisas loetletud kaupade eksportimiseks.

(3) Määruse artikli 2 punktis d on eksport määratletud kui „kaupade väljaviimine liidu tolliterritooriumilt, sealhulgas tollideklaratsiooni nõudvate kaupade väljaviimine ning kaupade väljaviimine pärast ladustamist vabatsoonis Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 tähenduses“.

massirahutuste ohjeldamiseks või enesekaitseks.

IV lisas on loetletud teatavad kemikaalid, mida on võimalik kasutada surmava süsti tegemiseks.

IV lisas loetletud kaupade eksportimiseks tuleb hankida ekspordiluba asjaomase liikmesriigi pädevalt asutuselt, mis on nimetatud määruse I lisas, välja arvatud juhul, kui selliste kaupade eksportimiseks kasutatakse V lisas sätestatud liidu üldist ekspordiluba.

Liidu üldises ekspordiloas osutatud sihtkohtadesse saab tavaliselt eksportida, ilma et oleks vaja hankida liikmesriigi välja antav individuaalne või koondluba. Senise lähenemisviisi kohaselt lisatakse kolmas riik V lisasse juhul, kui see riik on ratifitseerinud asjakohase rahvusvahelise lepingu, millega võetakse kohustus kaotada surmanuhtlus kõigi kuritegude eest. Nende riikide puhul, kes ei ole Euroopa Nõukogu liikmed, tähendab see, et asjaomane riik peab olema reservatsioonideta ratifitseerinud kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti teise fakultatiivse protokolli.

Kui on aga põhjust kahelda eksportija suutlikkuses pidada kinni liidu üldise ekspordiloa tingimustest või ekspordikontrolli käsitlevatest õigusaktidest, võib pädev asutus keelata eksportijal kõnealust luba kasutada.

Määruse (EL) 2019/125 artikli 20 lõikes 2 on märgitud, et liikmesriigi antav ekspordiluba võib olla individuaalne luba (luba eksportida ühele kolmanda riigi lõppkasutajale või kaubasaajale) või koondluba (luba eksportida ühele või mitmele kindlaksmääratud lõppkasutajale või edasimüüjale ühes või mitmes kindlaksmääratud kolmandas riigis) [4].

Määruse artiklitega 3, 4 ja 5 keelatakse vastavalt II lisas loetletud kaupade eksport, import ja transiit. Pädevad asutused võivad teha sellest keelust erandi, kuid vaid juhul, kui tõendatakse, et asjaomaseid kaupu kasutatakse nende ajaloolist tähtsust silmas pidades üksnes avalikuks eksponeerimiseks muuseumis (kas kolmandas riigis või kooskõlas artikliga 4 mõnes liikmesriigis).

2. Antud ja andmata jäetud load

2020. aastal oli teatatud lubade koguarv 247 ning lubade andmisest teatas 11 liikmesriiki. Ülejäänud liikmesriigid teavitasid komisjoni, et nad ei olnud saanud ühtki määruse kohast loataotlust.

Kuna määruse artiklis 2 esitatud individuaalse loa ja koondloa määratlus ei sisalda kvantitatiivset osa, ei anna antud lubade arv aimu lubadega hõlmatud kaupade arvust ega kogusest. Samuti ei tehta teabes, mille liikmesriigid komisjonile esitavad, tavaliselt vahet individuaalsetel ja koondlubadel.

Määrusega nõutakse, et pädevad asutused kontrolliksid, kas ekspordiluba annab aimu sellest, et eksportimise korral võidakse asjaomaseid kaupu kasutada piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks

(4) Artikli 2 punktis p on esitatud mõiste „individuaalne luba“ terviklik määratlus. Artikli 2 punktis q on esitatud mõiste „koondluba“ terviklik määratlus.

(III lisa) või surmanuhtluse täideviimiseks (IV lisa). Seepärast on määruse artikli 20 lõikes 8 märgitud, et pädevale asutusele tuleks esitada „täielik teave eelkõige konkreetse lõppkasutaja, sihtriigi ja kaupade lõppkasutuse kohta“.

Liikmesriigid andsid teada, et nad lükkasid 2020. aastal tagasi 23 ekspordiloa taotlust. Teatatud loa andmata jätmise juhtumid puudutasid teatavaid kavandatud tehinguid klientidega Alžeerias, Andorras, Araabia Ühendemiraatides, Brasiilias, Filipiinidel, Hiinas, Hongkongis, Iraagis, Kamerunis, Malaisias, Saudi Araabias, Tais, Tšiilis, Ugandas, ja Vietnamis. Tehingud, mille jaoks jäeti luba andmata, puudutasid eelkõige III lisa koodiga 3.1 hõlmatud kaupu[(5)]. Mõned juhtumid puudutasid III lisa koodidega 1.1[(6)] (Saudi Araabia), 2.1[(7)] (Alžeeria), 3.4[(8)] (Hongkong, Tai) ja 3.6[(9)] (Iraak) hõlmatud kaupu. Kavandatud eksport Malaisiasse puudutas IV lisa koodiga 1.1.d hõlmatud kaupu *(pentobarbitaal naatriumsool)*. Veel üks kavandatud eksport Hongkongi puudutas IV lisa koodiga 1.1 *(lühi- ja kiiretoimelised anesteetikumid (barbituraadid)*) hõlmatud kaupu.

Määruse artiklitega 3, 4 ja 5 keelatakse vastavalt II lisas loetletud kaupade eksport, import ja transiit. Määrus lubab riiklikel pädevatel asutustel teha sellest keelust erandi, kuid vaid juhul, kui tõendatakse, et asjaomaseid kaupu kasutatakse nende ajaloolist tähtsust silmas pidades üksnes avalikuks eksponeerimiseks muuseumis (kas kolmandas riigis või kooskõlas artikliga 4 mõnes liikmesriigis). Pädevad asutused teatasid, et 2020. aastal nad selliseid erandeid ei teinud.

Käesoleva aruande *1. lisas* on esitatud teave liikmesriikide pädevate asutuste poolt 2020. aastal antud ekspordilubade arvu kohta kaubakategooriate lõikes (määruse III ja IV lisa). Teave antud lubade arvu kohta ei hõlma liidu üldise ekspordiloa alusel toimunud eksporti (V lisa).

2. lisas on esitatud teave teatatud ekspordilubade andmiste ja andmata jätmiste arvu kohta kaubakategooriate lõikes (III ja IV lisa).

3. lisas on esitatud teave ajavahemikul 2017–2020 antud lubade ja tagasi lükatud taotluste arvu kohta.

4. lisas on esitatud teave liikmesriikide poolt antud ja komisjonile teatatud ekspordilubade arvu kohta.

5. lisas on esitatud teave lubatud ekspordi peamiste sihtkohtade kohta.

6. lisas on tehtud kokkuvõte komisjonile esitatud teabest lubatud ekspordi teatatud lõppkasutuse kohta 2020. aastal.

([5]) III lisa koodiga 3.1 hõlmatud kaubad: kaasaskantavad relvad või seadmed, millega manustatakse või levitatakse tegutsemisvõimetuks muutvat või ärritavat keemilist ainet.

([6]) III lisa koodiga 1.1 hõlmatud kaubad: ahelad ja rühmaahelad (välja arvatud tavalised käerauad).

([7]) III lisa koodiga 2.1 hõlmatud kaubad: elektrišokinuiad.

([8]) III lisa koodiga 3.4 hõlmatud kaubad: segud, mis sisaldavad vähemalt 0,3 kaaluprotsenti PAVAt või OCd ja lahustit (pipragaasi pihustid).

([9]) III lisa koodiga 3.6 hõlmatud kaubad: fikseeritud või paigaldatavad seadmed, mida kasutatakse selliste tegutsemisvõimetuks muutvate või ärritavate mõjurite levitamiseks, mis levivad väga kaugele.

7. ja 8. lisas on antud ülevaade ekspordiks lubatud kaupadest, nende sihtkohtadest ja teatatud lõppkasutusest.